1e Jaargang, nummer 3, 21 september 2025

CALVIJN

Blad voor kerkgeschiedenis, rond de RV-Bijbel. Uitgave : Visseristische School i.s.m. ICS, Instituut voor Calvinistische Studiën

In dit nummer : Het evangelie van Calvijn VI, en De drievoudige dood

---

HET EVANGELIE VAN CALVIJN VI

Er moeten wel vreemde spanningen en vreemde conflicten zijn in een mensenleven, want de mens is vastgegroeid in een valse belevingswereld, de mens is gevangene van het vlees. Dus een mens kan wel klagen en zich hevig verzetten tegen het kruis en de pin in het vlees, maar het is nodig. Calvijn zegt niet dat slechts het vlees ontmaskerd en gedood moet worden, maar hij zegt ook dat het vlees beteugeld dient te worden. Het hart van de mens moet beteugeld worden. De vleselijke begeertes moeten getemd worden. De vleselijke begeerten zoeken ons namelijk te doden. (Verkl. Matth. 7:11)

Calvijn hamert erop dat we deze teugels niet moeten laten vieren. Als F. Mallan het heeft over de donkere bruid als beeld van het ontdekt worden aan de zonde, het overtuigd worden van zonde, dan is dat de enige wijze waarop het vlees beteugeld kan worden, de dwaasheid van de mens. Zij rijdt op het beest, als Filippi.

Niet alleen Babylon was op het beest, maar ook Sion was op het beest, want aan haar werd deze heerschappij gegeven (Genesis 1, Daniël 7-8, 7:27)

Uiteindelijk is de vrouw, als beeld van het overblijfsel van de kerk, op de adelaar, om tot de wildernis te gaan. Het is een beeld van het achterlaten van het oude leven, de stad. Zo gebeurde dat ook in de Exodus. Sion is op het beest om het vlees te temmen en alles te doen laten medewerken ten goede. Dat is wat de beteugeling inhoudt.

Bij Calvijn hangt er altijd een spanning tussen God die alles om niet geeft, en de mens die geloof en gebed moet beoefenen. Ergens tussen die twee moet de dood van het vlees plaatsvinden. (Verkl. Matth. 7:8)

Alleen door de zonde-ontdekking, de overtuiging van zonde, het leren van de zonde-kennis, kan de mens het vlees beteugelen en op het beest rijden, dus dat kan alleen de donkere bruid. Zonder de donkere bruid is er geen weg tot God. C. Steenblok schreef in nr. 940 van zijn dogmatiek dat de mens de groei van de zonde moest waarnemen. Dat is ook onderdeel van het onder ogen komen van de grootte van de zonde. C. Steenblok stelde dat we de heerschappij van de zonde onder ogen moesten komen. De mens moest eerst zijn doodstaat onder ogen komen, onderkennen. Het is absolute basis. Hiervoor gebruikte F. Mallan het beeld van de donkere bruid.

F. Mallan wees op de 1773 berijming van psalm 25 : ‘Wie need’rig valt te voet, zal van Hem zijn wegen leren.’ Dat gebeurt wanneer God de mens te sterk wordt. Zo keert de mens terug tot God’s tent als de mens door God wordt overweldigd. Laten we daar naar uitzien. We zien deze houding bij Ruth en Maria, dat ze aan de voeten des Heeren zijn gevallen, om naar de Heere te luisteren om woorden en dromen van de natuurbronnen te ontvangen. Natuurlijk moeten wij dit uitwerken. Ook de nieuwe bijbel gaat hierover.

Calvijn stelde niet zomaar dat er loon naar werken was, maar loon naar afstemming en aflegging. Dat is dus een luisterloon.

Uiteindelijk stroomt dit uit het oor des Heeren zelf. Wij kunnen niet zomaar uit onszelf luisteren. Wij moeten tot het oor des Heeren gaan, wat als een eeuwige waterval stroomt in het centrum der hemelen. Daarin mag al het vlees wat niet wil luisteren afsterven. Dit is vis voor de hemelse vissers.

Calvijn stelde dat de mens in het overoordelen van de ander een vrijbrief tot zondigen zoekt. Hij stelde dat dit zondelustige beest van overmatig oordeel beteugeld moest worden. (Verkl. Matth. 7:1) De overoordelende praat zijn eigen zonden goed, en is daardoor een grote vijand van de donkere bruid. Hij wil niet aan zijn eigen zonden herinnert worden, en daarom projecteert hij het vrolijk op de ander, of met een ernstig gezicht. Het is het verhaal van de balk en de splinter. De voorouders hebben ons deze verhalen meegegeven. Er wordt zo weinig naar geleefd. Wij moeten terugkeren tot de donkere bruid.

Wij worden ontdekt aan de diepte en grootte, en ook de groei van de zonde, door het kruis, door het lijden wat op ons pad komt om ons de ogen te openen. Het kruis is dus de sleutel tot de donkere bruid. De pin door het vlees is de sleutel.

Het beest, het lagere ego van de mens, moet beteugeld en bereden worden opdat het beest zich niet zal verheffen

om alles te verwoesten. Maar dan is er het probleem van de rijder, die nog door het beest bedrogen kan worden, en zelf ook tot een beest kan zijn. Het ego is sluw. Daarom moet de rijder aan zichzelf afsterven, tot de donkere bruid gaan.

Calvijn zegt : ‘Zie niet verder vooruit dan je roeping je toelaat,’ en waarschuwt zo weer tegen ijdele, overmatige nieuwsgierigheid, het hoger gaan dan je voegen. (Verkl. Matth. 6, Lukas 12)

De jager is zelf de prooi. De slager is zelf het slachtvee. Dat is het roze geheimenis van de tent van Bilha, waartoe de mens moet ontwaken, door het sterven aan zijn eigen heerszuchtige en heerswanende vlees. Je bent zelf het beest, je eigen ego. Het oog der mensen en zo ook het oor der mensen moeten des Heeren gebonden zijn. ‘Zet mij een wachter voor mijn oog en mijn oor.’

Aanmatiging, overmatigheid en nalatigheid worden door Calvijn besproken als zijnde grote vijanden van de vrome. Vandaar de noodzaak dat de mens zichzelf leert beteugelen en berijden, door de dood aan het zelf heen, oftewel de mens moet door de Heere bereden worden. Wij moeten plaatsmaken voor de donkere bruid van de zonde-ontdekking. Zo moet de mens de helden van het ego, allerlei ijdele rijders, opgeven. Zij zullen ten onder gaan in het ouroboros principe, waar de nieuwe bijbel over spreekt, en wat in principe onder andere bewoordingen ook veelvuldig voorkomt in de oude bijbel.

Bij deze vijanden hoort ook de valse gerustheid die de mens zich heeft lopen aanmatigen. De mens zoekt dit in allerlei teken, niet het minste in zogenaamde meerderheden. Het vlees is gevoelig voor meerderheden. Zo troost het vlees zichzelf. Het vlees bedrijft dus zowel negatieve als positieve projectie. Zo zingt het vlees zichzelf in slaap.

Calvijn noemt dat de mens in deze dingen zeer vindingrijk is. Ze zoeken hun eigen verderf op ontelbare wijzen, zegt hij. (Verkl. Matth. 6:23)

Hij noemt het een boosaardige begeerte : de vindingrijkheid van het vlees. Dit kan het vlees doen door zorgeloosheid. De zorgeloosheid baart dit allemaal, stelt Calvijn. En de zorgeloosheid ontstond omdat de mens hun oog niet had beteugeld en getemd. Ook het vleselijke oog van de mens moet sterven aan het kruis. Het ongetemde, onbeteugelde, vleselijke oog baart dit alles. Ze bewaken dit oog met traagheid en nalatigheid, valse wachters, die verslagen dienen te worden.

Het vlees jaagt zeer ijverig het kwaad na, stelt Calvijn. Het komt doordat de mens door de zonde bedorven is. Zo volgt de mens willens en wetens zijn begeerten na. (Verkl. Matth. 6:22)

Calvijn wijst erop met de woorden van Mattheus 6 dat de wereld geplaagd en beheerst wordt met een dodelijke pest, een onverzadelijke begeerte tot bezit. Dat is wat het consumerisme is. Het is opgezweept materialisme. Het woedt voort. Daarom moet de mens leren het beest te beteugelen en te berijden, niet zomaar te ontmaskeren en te doden. Er komt dus veel meer bij kijken.

Calvijn beschrijft het een beetje als een gangster wereldrijk. Ze bewaken hun bezit in koffers. Maar het einde zal roest zijn. Ook zal diefstal het einde zijn, want er zullen altijd weer grotere dieven opstaan. Aan duizenden andere toevallen zou het blootstaan, stelde Calvijn. Calvijn noemt het nutteloos opstapelen van schatten, ijdele dwaasheid. We zien hoe deze pest zich als een goudkoorts over de wereld heeft verspreid, en het blijft maar voortwoekeren, het blijft maar voortjakkeren, niet door enige kennis verhinderd. Het is een zeer merkwaardig verschijnsel.

Calvijn noemt het een voortdurende strijd met het vlees. De mens wordt verzocht en beproefd. Voor Calvijn is de definitie van een christen dan een zondenkenner, iemand die ontdekt is aan de zondenval. Dit staat voorop in Calvijn’s leer, en vandaaruit kan het vlees beteugeld en getemd worden, uiteindelijk op weg naar het slachthuis. Het vlees is niet zomaar dood. Daar moeten we niet zomaar vrolijk overheen wippen. C. Steenblok bracht dit belangrijkste element in Calvijn’s leer weer terug, diepte het op. Ook Kersten wees op het belang ervan. F. Mallan noemde daarom de donkere bruid de sleutel tot het evangelie, niet zomaar Jezus. De donkere bruid was dus in zijn theologie de Adamskennis die nodig was om tot Jezuskennis te komen.

Laten wij daarom ook als Mallanieten optrekken tot het geheimenis van de donkere bruid en zo het beest leren beteugelen, temmen en berijden. Zo rekenen we af met de oude natuur, en doorgronden we het. Diep moet het mes steken en snijden. Allereerst komen we niet door de dikke huid van het beest heen. Eerst moet het beest ontdekt worden, en ontmaskerd, de volle grootte en groei ervan onder ogen gekomen worden. We moeten weten waar dit beest zich verschuilt. Waar verschuilt de zonde zich ? Welke valse bewakers heeft de zonde hiertoe aangesteld ?

Calvijn roept op de zonde te beteugelen en te matigen. Ook geeft hij hiervoor de middelen en de instrumenten. Hij is zich bewust dat in het gebruik hiervan vele valstrikken kunnen zijn, en daarom geeft hij zijn gebruiksaanwijzingen ervoor, maar die zijn door het volk veelal niet tot zich genomen. Het volk is te gronde gegaan door gebrek aan kennis. Ook moet er een commentaar komen bij de woorden van Calvijn. Calvijn komt uit een diepe put, met de kerk op zijn rug. Calvijn was er nog niet.

De sleutel tot het beloofde land in de leer van Calvijn is drieledig : het sterven van de oude mens, de zelfverloochening en het nederwerpen van de vijanden voor de voeten des Heeren. Dit gebeurt door de opening van het Woord. De vijanden zijn de vleselijke begeerlijkheden.

Calvijn was zeer voorzichtig met loon, vanwege de geesten van eigenbelang, eerzucht en roem die op de loer lagen. Calvijn streed daarom ook tegen de loondienst. Hoe dan ook kwam hij tot de conclusie dat het uiteindelijk toch verdiend moest worden, maar zonder tussenkomst van een mens. God gaf het om niet. Het grote gevaar is dat de mens in de genadeleer de eigen verantwoordelijkheid probeerde uit te schakelen, maar daar streed Calvijn ook tegen. Vandaar dat we spreken over het spanningsveld tussen loon en genade in de leer van Calvijn. Als men dat zuiver theologisch wil beschouwen dan ontkomt men niet aan de ingewikkelde wiskunde die Calvijn er op nahield om het te beschrijven. Vandaar dat in de gereformeerde gemeente er ook altijd het spanningsveld ligt tussen het ruime aanbod van R. Kok, en het enge aanbod van C. Steenblok, die overigens ook aangaf dat zijn onderwijs in enge, ruimere en ruimste zin kon worden besproken. In zijn preken was hij soms veel pastoraler en milder, genuanceerder. Zo was dit ook bij Calvijn. Ze hadden hun grote strenge systemen opgericht om de beesten aan te vallen, zoals Calvijn in de Institutie deed, en na de jacht volgde een tijd van beteugelen, temmen, matigen, en doorfokken. Kersten is altijd tussen R. Kok en C. Steenblok ingebleven, maar neigde meer naar Steenblok, omdat hij te ruim, zoals R. Kok, gevaarlijker vond dan te eng, zoals bij C. Steenblok. Ook zien we dat Calvijn tussen R. Kok en C. Steenblok inzit. We zien dat Kersten als een schakel is tussen Calvijn en Steenblok.

De poort is nu eenmaal eng, zoals bij Calvijn, Kersten en Steenblok. We mogen het niet te ruim maken, zoals bij R. Kok, maar we mogen ook niet de enge poort ongenuanceerd laten. Calvijn, Kersten, en ook Steenblok, hebben voor deze nuanceringen opengestaan en er zo nu en dan in hun werk op gewezen.

In het calvinisme moet er dus hoe dan ook een spanningsveld blijven tussen het rekkelijke en het gerichte. Dit evenwicht kwamen we tegen bij Willem van Oranje, die de kloof van de linkervleugel en rechtervleugel in het calvinisme probeerde te overbruggen.

We zien ook de spanning tussen de ondervleugel en de bovenvleugel, van het niet verdienen en het wel verdienen, in het calvinisme. Ook dit spanningsveld is er altijd geweest in de leer van Calvijn. Hij blijft de vrije wil en het verdienen gevaarlijk vinden. Hij stelt zich dan wel open voor een betere uitleg van het systeem, bijvoorbeeld in zijn geschriften over Pighius. Het is Calvijn’s strategie om niet altijd de waarheid te brengen, omdat hij bang is dat de mens de waarheid zou misbruiken. Hij houdt het dus soms achter vanwege die reden. Hij wil zijn paarlen niet voor de zwijnen werpen. Hij is juist in gevecht met het zwijn, maar moet er dan voor oppassen niet zelf een zwijn te worden.

Waren de tijden nog niet rijp voor de dingen die Calvijn van binnen wist maar nog niet durfde te uiten ? In ieder geval geeft hij door zijn geschriften heen hier en daar heel voorzichtig wat hints.

Als Calvijn dan over mogelijk loon spreekt, dan benoemt hij dat het altijd zijn bron in God moet hebben, niet in de mens. Telkens weer moet het loon gezuiverd worden aan de urim en de thummim in de leer van Calvijn : de arbeiders van de wijngaard en de arme Lazarus. Een heleboel wereldse verdienstelijkheid wordt zo omzeild. Calvijn laat het niet aan het toeval over, en nog minder aan de verbeelding. Uiteindelijk is alleen God degene die loon verdient en loon krijgt, maar dan door de mensen heen, en Calvijn wijst er ook op dat die diepere laag ook in de mens zit. Uiteindelijk is dat ook een zeer Barthiaanse gedachte, dat alleen God zelf is uitverkoren, en daardoor een ieder die in God is, en is het nog maar de vraag in hoeverre de mens bestaat. Over het bestaan van God hoeft niet getwijfeld te worden, stelt Barth, maar des te meer over het bestaan van de mens.

DE DRIEVOUDIGE DOOD

Calvijn stelt dat de zelfliefde van de mens zo doortrapt is dat hij ook in de slechtste zaken meent gelijk te hebben. (Verkl. Matth. 5:25)

Calvijn noemt deze hardnekkigheid de bron van al het kwaad, deze valse zelfliefde die verblindend werkt. De mens heeft het op lopen voeren. De mens drijft het op tot het belachelijke, deze dwaasheid, stelt Calvijn. Schaamteloos verdraaien zij de woorden en de betekenissen, opdat zij de ongeleerden misleiden. Dat is gebeurd. Daar zien we nog steeds de gevolgen van.

Bij de bespreking van zondag 40 stelt F. Mallan wijzende op Comrie’s woorden dat elke zonde een Godsmoord is, een poging God uit de weg te ruimen. Zouden we hierover dan niet wenen. Zou u niet alles doen om de zonde uit u weg te krijgen ? Uiteindelijk is de moord op God niets anders dan zelfmoord, stelt F. Mallan. Zo sleuren ze ook anderen mee in het verderf, en daarom is deze dood drievoudig : de moord op God, henzelf en hun naaste. De mens moet daarom stoppen telkens maar weer de zonde goed te praten of het stoppen met de zonde uit te stellen. Telkens weer komt de mens met

uitvluchten om de zonde de hand boven het hoofd te houden. Het moet ons oproepen tot de strijd. Wij moeten de zonde doden. Dat was het bevel tot Kaïn.

Als ballingen zullen de vromen binnen moeten gaan, des Heeren beteugeld, opdat zij niet meer geknecht zijn door de zonde. Dit is een grotere ballingschap dan die der wereld. Laten we ons daarom met ernst uitstrekken naar deze hemelse banden, haar tegemoet komende. Laten wij het hemelse touw verwachten, die van een oneindige schoonheid is die de zonde verbreekt.

Zo zullen de vromen binnengaan, niet zonder touw. Het is een kenmerk dat ze sober en des Heeren gebonden zijn, ter loskoming van de zonde.